

קהל עדת ישורון

ירושלים

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת תולדות ס"ט:

שלמה תיקן עירובין: הנה תקנת עירובי חצרות תקנה קדומה היא, ונתקנה ע"י שלמה המלך, וכמו שאמרו חז"ל (שבת יד:; עירובין כ"ו), והינה גדר לאיסור הוצאה מרה"י לרה"ר, ואסרו להוציא מן בית היחיד לחצר של רבים א"כ ערבו בפת, דהיינו שבאחד הבתים מונחת פת שגבו מכל בני החצר, או שאחד זיכה פת לכל בני החצר.

[אגב, כיום מקובל לקרוא לתיקון המחיצות בשם עירוב, ואינו מלשון חז"ל אלא זהו לשון מושאל בעלמא].

טעם הגזירה: ובטעם התקנה נחלקו רש"י והרמב"ם, רש"י (בעירובין מח., סוכה ב., ובעוד מקומות) כתב שעיקר התקנה היא לא להוציא **מרשות אדם אחד לרשות חבירו**, שאם יעשו כן יבואו להוציא אף מרה"י לרה"ר, ונכלל בזה לא להוציא מבית היחיד לחצר הרבים, משום שביתו מיוחד לו והחצר הינה רשות לכל בני הבתים, ונמצא מוציא מרשות המיוחדת לו לרשות חבירו. אולם הרמב"ם (בפ"א מהלכות עירובין) נקט שעיקר התקנה היא לא להוציא **מבית היחיד לחצר של רבים**, שמכיון שהחצר הינה של כמה בני אדם, הרי היא דומה לרשות הרבים, ויבואו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

והנה לכאורה לדעת הרמב"ם הנ"ל אין לאסור להוציא מבית ראובן לבית שמעון בלי עירוב, דבכה"ג הלא אין שום דמיון להוצאה מרה"י לרה"ר, אמנם צ"ע בזה ממתניתין (ריש פ"ט דעירובין) שמבואר שם שאסור להוציא מגג של ראובן לגג של שמעון, וא"כ כ"ש שאסור להוציא מביתו של ראובן לביתו של שמעון, (ואף החולקים שם בגג ומתירים, מ"מ בכלים ששבתו בבית והוציאם לגג דרך מלבוש וכדומה – גם הם מודים שאסור), ולכן הסכימו רוב האחרונים שגם הרמב"ם מודה שיש לאסור להוציא מבית לבית, אלא שאיסור זה אינו מתקנת שלמה אלא זהו גזירה יותר מאוחרת שגזרו (לחזק את גזירת עירובין), ונחלק בזה על רש"י דרש"י אדרבה עיקר הגזירה היא להוציא מבית ראובן לבית שמעון, ועיין בכל זה בביאור הלכה (סימן ש"ע ס"ג ד"ה או).

הטעם שמועיל העירוב להתיר ההוצאה: בטעם שמועיל העירוב להתיר הוצאה מהבית לחצר גם מצינו שנחלקו רש"י והרמב"ם, שהרמב"ם (פ"א מהלכות עירובין ה"ו) כתב שע"י מראים שאין אחד מהם חולק רשות לעצמו, וכשם שידם שוה במקום זה, כך ידם שוה בכל מקום, הורי הם רשות אחת, וע"י מעשה זה לא יבואו לטעות ולהתיר להוציא מרה"י לרה"ר.

אולם רש"י (עירובין מט., סוכה ג.): ביאר שע"י העירוב נחשב שכולם גרים בבית זה, וכל החצר משמשת לבית אחד, ואין כאן הוצאה מרה"י לחצר של רבים.

וכמדומה שביאור הדברים לרש"י הוא ע"פ מש"כ הרשב"א בעירובין, שהאיסור להוציא מן הבית לחצר הוא דוקא משום שכל אחד משתמש ליד פתחו, ויש כאן הרבה רשויות נפרדות, אולם אם היו כולם משתמשים בשוה בכל החצר לא היה איסור בדבר, וממילא ע"י העירוב כיון שהרי זה כאילו כולם דרים בבית אחד, שוב משמשת החצר לכולם בשוה ואין כאן רשויות חלוקות.

ויש לעיין לרש"י, איך מועיל העירוב להתיר הוצאה מבית לבית, הלא בכה"ג לא שייך הטעם הנ"ל, ושמא לענין מבית לבית מודה רש"י לטעמו של הרמב"ם (ועי' רש"י סוכה ג. ד"ה ואין), ורק לענין מבית לחצר הוצרך לטעם נוסף, ועיין.

קהל עדת ישורון

ירושלים

האם מותר להניח ב' עירובין בב' בתים: בשו"ת חכם צבי (סימן קי"ב) מביא שראה בק"ק המבורג שנהגו שם להניח עירוב בכמה בתי כנסיות (המנהג היה להניח את העירוב בבית הכנסת, ויעוין מש"כ בזה הרמ"א סימן שס"ו ס"ג, ושם בביאור הלכה בשם הגר"א), ומחה בהם החכם צבי דבכה"ג בטל העירוב, דלפי מש"כ רש"י בטעם הדבר שמועיל העירוב, שהוא מכיון שכל החצר משועבדת לבית זה, א"כ בעינן שכל הרשות תשתעבד לבית אחד ולא לשני בתים.

ואמנם צ"ע בזה, דמלבד דלהנ"ל כל מה שיש לדון הוא לרש"י אבל לביאור הרמב"ם בטעם תקנת עירוב אין בזה חשש כלל, אולם גם לרש"י צ"ע דלכאורה מצינו בכמה מקומות בגמ' להדיא דאפשר להניח כמה עירובי חצירות, ע"י עירובין (דף מח:): "כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזה", ושם (דף מט.) "חצר שבין שני מבואות עירבה עם שניהם" וכו'.

גם לפי מה שכתבנו לעיל בביאור דברי רש"י, מה בכך שהחצר משועבדת לשני בתים, סוף כל סוף אין כאן מקומות שימוש חלוקים אלא כל בני הבתים משתמשים בשוה בכל חלק מהחצר ואין כאן איסור.

והנה מדברי המשנה ברורה (סימן שס"ו ס"ק ל"ג) מבואר שפירש את דברי החכם צבי באופן שלא היה שיעור עירוב שלם בכל בית כנסת אלא חילקו את שיעור העירוב לכמה בתי כנסת, דבכה"ג ודאי דלא מהני העירוב, אולם צ"ע שמהטעמים שכתב החכם צבי נראה שנקט לאסור אפי' כשיש שיעור עירוב שלם בכל מקום, ואולי כוונת המשנה ברורה שנקטינן כדברי החכם צבי לאסור רק כשאין שיעור עירוב שלם בכל מקום.

ועל כל פנים להלכה ודאי שמותר לעשות כמה עירובי חצירות בכמה בתים, וכמש"כ המשנה ברורה (סימן שס"ח ס"ק כ"א ובעוד מקומות).
אלא דיש להזהיר, שהמחמיר ואינו רוצה לסמוך על העירוב הכללי ומערב לעצמו, יזהר לא לזכות את העירוב רק לבני חצירו, אלא לכל מי שנמצא אתו בהיקף מחיצות שמותר לטלטל בו (דהיינו דבאם תיקון המחיצות הכללי של העיר כשר, הרי הוא מזכה לכל בני העיר), דאם לא כן יש מקום לחשוש שיאסור על כל בני העיר, וכמש"כ הביאור הלכה (סימן שס"ו סעיף י"ד ד"ה מברך).